THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

צו דער געשיכטע פון דער אידישער דערציאונג

פון י. קאבאקער

(געווידמעט דעם איניציאטאר א. איזגור)

(א)

מיר מענשן פון דער נייער קולטור זייענען שווער משיג די פארגאנגענהייט, מיר זיינען געגוינט זיך צו באציען מיט פארגאנגענהייט אין אן אנדערע צייט, אז אידישע פאמיליען־נעסטן וועלן אויסגעראטן ווערן. ער עבערעכט פאר אלעמען אין די אינגא ליימענעם טאָפּ, זאגנדיק: "אזוי וועט גאט צעברעכן דאס פאלק ישראל און די שטאט ירושלים".

אין זייערע רעדעס האבן די נביאים־לערערס זייער אפט זיך באנוצט מיט מעשיות, משלים און רעטעניש, דורך וועלכע זיי האבן געפרואווט ארויסרופן ביי זיי ערע צוהערער אינטערעס און אנטוויקלען זייער נייסטלאכן שכל און זעלבסט־טעטיקייט. די דאזיקע מעטאדע האט זיך באזונדערס ברייט פראקטיצירט דורך די תלמידים־שיעא פריידיקער און קאמענטאריס. זיי האבן זיך אויך אפט באנוצט מיט פאנטאסטישע מעשעס, וואס האבן שטארק געווירקט אויף דער פארשטעלונג, ווי צ. ב. ישעיהו שטעלט פאר נאט'ס דערשיינונג, יחזקאל שילדערט די מרכבה א. אז. וו. ווי אויך מיט אפאריזמען און ווערטלאך, וואס אנטהאלטן הויכע פילאָסאפישע אידייען. אזעלכע אויסדרוקן שפריכן שטעלן צוזאמען די ספרים משלי און קהלת.

(ב)

די גלות־עפאָכע, שוין לויט אירע פסי־כאלאגישע פאלגן אליין, האט געטריבן דאס אידישע פאלק צו א באזונדערער שטרעבונג צו בילדונג. אין בכל בילדן זיך דאן די ערשטע שולן, וועלכע דיענען ניט בלויז אלס אָרט, וואו אידן זאלן קאנען אויסניסן זייער הארץ אויף'ן חורבן פון זייער הייליקטום, נאר אויך אלס בילדונגס־הויז, וואו מ'האט געלייענט אדער דערמאנט די ווערטער פון די אלטע לערער, — ווערטער, וואס האבן אויפגעהאלטן דעם בונד מיט ארץ־ישראל אין פארשטארקט די נאציאנאלע געפילן אין פאלק. אזעלכע נאציאנאלע פאלקס־שולן, וואו די אטמאספערע פון ארץ־ישראל אין העברייאיש איז ניט געווען א פראבלעם וואס זוכט א הכשר. האבן געהאלפן שפעטער אויך עזרא'ן און נחמיה'ן עזקן צו זיין אין ארץ־ישראל גופא דעם שטארק פון אסימיר לאציע, וואס האט געוואלט פארפלייצן דאס פאלעסטינער אידנטום. דער שרש פון אט דער פארפוילטער אסימילאציע האט זיך ארויסגעוויזן צו זיין דער פאקט, וואס ס'האבן געפעלט נאציאנאלע שולן אין במילא און עלעמענטארע ידיעות פון אידישקייט, און די סופרים האבן אנגעהויבן צו פארשפרייטן אזוינע ידיעות צווישן פאלק. זיי האבן עס מתקן געווען אז מ'זאָל לעזן, און שפעטער און לערנען תורה אין די שולן, וועלכע האבן זיך אין דער סופ־רים עפאָכע פארשפרייט אין ארץ־ישראל און דערגרייכט ביז 480. אין די דאזיקע שולן האבן געלערנט אויך קליינע קינדער אלס לערער האבן געדינט טאקע די סופ־רים אליין. אז אט די שולן האבן געגעבן גלענצענדע רעזולטאטן אויף דעם נאציאָ־נאל־דערציערישן געביט, איז צו זעען דער־פון וואס דאס אידנטום איז אין אן ערך פון 200 יאר געווארן נענוג שטארק שפע־נארטל וועט זיין דאס פאלק וואס טויג צו גארנישן ניט". ער האט ניט קיין פרוי און קינדער ציינגדיק דערמיט, אז אידישע פאמיליען־נעסטן וועלן אויסגעראטן ווערן. ער עבערעכט פאר אלעמען אין די אינגא ליימענעם טאָפּ, זאגנדיק: "אזוי וועט גאט צעברעכן דאס פאלק ישראל און די שטאט ירושלים".

אין זייערע רעדעס האבן די נביאים־לערערס זייער אפט זיך באנוצט מיט מע־שיות, משלים און רעטעניש, דורך וועלכע זיי האבן געפרואווט ארויסרופן ביי זיי ערע צוהערער אינטערעס און אנטוויקלען זייער נייסטלאכן שכל און זעלבסט־טעטי־קייט. די דאזיקע מעטאדע האט זיך באזונדערס ברייט פראקטיצירט דורך די תל־מודים־שיעא פריידיקער און קאמענטא־ריס. זיי האבן זיך אויך אפט באנוצט מיט פאנטאסטישע מעשעס, וואס האבן שטארק געווירקט אויף דער פארשטעלונג, ווי צ. ב. ישעיהו שטעלט פאר גאט'ס דערשיינונג, יחזקאל שילדערט די מרכבה א. אז. וו. ווי אויך מיט אפאריזמען און ווערטלאך, וואס אנטהאלטן הויכע פילאָ־סאפישע אידייען. אזעלכע אויסדרוקן שפריכן שטעלן צוזאמען די ספרים משלי און קהלת.

(ג)

די שול נעץ ביי אידן האט עקזיסטירט נאך גאר אין די אלטע צייטן. דער "ולמ־דתם אותם את בניכם" וואס האט געזאלט באדייטן אז דער פאטער אליין איז מחויב צו אונטערריכטן זיין קינד האט גיך גע־מוזט מאכן א וועג פאר א קאנקרעטער פארם פון אונטערריכטן דורך לערער־ספע־ציאליסטן.

אין באלד נאכ'ן חורבן בית שני האבן זיך די שולן, אנהייבנדיק מיט דער ערשטער שטופע פאלקס שולן און עגדיקנ־דיק מיט דער העכסטער מדרגה פון אקא־דעמישע אנשטאלטן, אזוי פארשפרייט און פארצווייגט אז אן וועלכע ס'איז צוואנגס מיטלען האט זיך ביי אידן אנט־וויקלט כמעט אלגעמיינע בילדונג.

נאר אויך מיט דער עפענונג פון שולן זיינען די התחיות'ן פון די עלטערן כלפי זייערע קינדערס דערציאונג געווען גרויס. זיי האבן זיי געמוזט מחנך זיין ביז'ן שול־עלטער, אכטונג געבן אויף זייער פינקט־לאכן באזוך און זייער באציאונג צום לער־נען אין לערער, לערנען דאס קינד א מלאכה אכטונג צו געבן אויף זיין פי־זישער אנטוויקלונג אן א. וו. דער פאטער איז אויך מחויב געווען מוסר זאגן זיין קינד, אפטמאל אים אויך לייכט באשטרא־פען (שטרייגנערע שטראפן האבן געהערט צום העכסטן בעריכט־סנהדרין).

ס'איז כדי אנצומערקן אייניקע תלמ־דישע עצות פאר עלטערן:

די מוטער זאל אליין געבן עסן איר קינד.

דעם נאמען "פאטער" איז ווערט נאר דער וואס דערציט זיין קינד.

דער פאטער דארף לערנען זיין קינד שפראך (העברייאיש), מצוות און מדות ווי נאר דאס קינד פאנגט אן צו ריידן.

דער פאטער זאל ניט ווארפן אז אימה אויף זיין קינד, ער זאל עס בעסער באלד באשטראפן, אדער נאר ניט ריידן ווענן שטראפן.

ביז'ן עלטער פון 12 יאר זאל מען ווי־קען אויף א זון מיט גוטן.

א דערוואקסענעם זון זאל מען ניט שטראפן קערפערלאך.

(פארטזעצונג קומט)

אין אידישן וועלטל

פון מ. קארפ

טשעכישע פאשיסטן קעגן אידן. — היטלעריסטן קעגן אידן. — מינאריטעטן רעכט. — אידישע קאמוניסטן דערמאנען זיך אליין

הייסט עס, אז אידן זיינען דער צענ־טער פון דער וועלט, ארום וועלכע דער פאליטישער ראד פון דער וועלט געשיכטע האלט זיך אין איין באוועגונג. וואכן לאנג אז די ענגלישע אימפעריע געווען באַ־שעפטיקט מיט אידן. זיי האבן געוואלט באוואהרענען די ארימע אראבער קעגן דעם אידישן אימפעריאליזם, ביז דער פעל־קער בונד האט איר געגעבן אנצוהערן, אז פארלויפיק האט גאָר אימיצער אנדערש א דעה איבער דער מאנדאטן לאנד.

אויבען־אז, אין סאמע אנהויב פון דער עפנטלאכער ציצונג ביי דער פעלקערלי־גע, האט פארנומען דעם פלאץ, דוקא דאס אידישע פאלק, וועלכעס האט אפי־לו ניט קיין פארטרעטער דארט. אלע פעלקער פון די פינף קאנטינענטן זיי־נען געווען אינטערעסירט אין דער אידן־פראגע.

וואלט דאָך, דאכט זיך, געווען גענוג מיט אידן. איז אבער באשערט דעם קלוג־ניטשקן פעלקערלע, אז די אידן פראגע זאל ווידער ארויף אויף דער טאגעס־אר־דענונג פון דער וועלט פאליטיק. דאס מאל אין דייטשלאנד.

אין דייטשלאנד הערשט אן ארבעטס־לאזיקייט. מענשן הונגערן, דאס לאנד שטייט פאר א רעוואלוציע. קומט צוגיין א נאנץ קליין מענגעל, אבער מיט א גע־שליפן צינגל, א פרעמדער, נאר א טשעד־אן וויל נאר מאכן א רעוואלוציע צו גרינדן א "דריטע דייטשע אימפעריע". דאס הייסט, דער ערשטער בית־המקדש, דאס ערשטע קייזערטום פון קאטוילישע קייסארים איז חרוב געווארן, דער צווייטער בית־המקדש, דאס קייזערטום אונ־טער די האהענצאלערן איז אויך חרוב געווארן, און איצט וויל ער גרינדן די דריטע אימפעריע. און די פארטיי אונטער היטלער'ס פירערשאפט רופט זיך נאציאָ־נאל־סאציאליסטן; און די אימפעריע וועט זיין נאציאנאליסטיש, עכט גערמאניש, און סאציאליסטיש. אבער וואס האט דא עפעס א שייכות צו אידן? דא הויבט זיך אן די עיקר המעשה. אזוי ווי מען דארף אין די היינטיקע צייטן מ'כלומרשט אנקומען צום פאלק, איידער מען מאכט א דיקטא־טור, און אזוי ווי צו באקומען חן און די אויגן פון דער מאסע מוז מען מאכן חנ'דלאך אי צום סאציאליזם אי צו דעם ניד'עריקן אינסטינקט פון די מענשן, צו דעם אידנהאס, אזוי האבן אידן אויף א שייכות אין דייטשע וואלן . . . אנטיסע־מיטיזם פאליירט מיט שיינע סאציאליס־טישע פראזן. דער סאציאליזם פון די נא־ציאנס, — ווי דער פארשטארבענער וויק־טאר אדלער האט געזאגט, — האט גע־האלפן אין דעם זיג פון די פארביסמסטע רעאקציאנערן. די רעאקציאנערן וועלן אום אנדערשן די גאנצע לאנדקארט פון איי־טער אויסצוהאלטן די אטאקעס פון דער גריכישער קולטור און ארויסקומען זיגרייך אין קאמף מיט יוניש דעספאט אנ־טיזכ אפיפנס. די העלעניזירונג פון דע פאלקס־מאסן האבן ניט געקאנט צעטריי־לען די פעסטונג פונ'ם אידישן גייסט. עס איז דאן קלאר געווען, אז מ'דארף אפטיי־לען דעם באגריף "פאלק" פון "מלוכה", ווי אחד־העם דריקט זיך אויס: "א לאנד אז ס'ווערט חרוב וועלן קומען זיינע זיך בילדער און איר אויספסיי אויסביוען, א פאלק אבער אז ס'ווערט חרב — ווער וועט עס אויפלעבן?" און אזוי איז די שול געווארן וויכטיקער ווי דער בית המק־דש; דאס בוך נויטיקער ווי דער שווערד. און דאריבער איז שוין אין דער חורבן תקופה אזוי פארשפרייט געווארן בילדונג ביי אידן, תלמידי־חכמים האבן געשאפן א באזונדערן און זייער וויכטיקן קלאס, דאס פאלק איז געווארן אן עם־הספר.

ס'איז כדאי צו וויסן די מיינונג פון די דאזיקע תלמידי־חכמים און די דאמאלסט־דיקע פאלקס־לערער מכח דער וויכטיקייט און נויטיקייט פון בילדונג.

שמעון הצדיק האלט תורה פאר איינע פון די דריי יסודות אויף וועלכע די וועלט שטייט;

הלל עפענט, אז א מענש וואס קאן נאר וויל ניט לערנען איז חייב מיתה. לערנען איז דאס וואס פארזיכערט אויך עולם הבא.

רבי יעקב מיינט, אז אפילו די שיינקייט פון דער נאטור דארף ניט שטערן אידישע קינדער צו לערנען.

רבי יוסי בן קסמא מעלדעט, אז ער וואלט ניט פארלאזן א מקום־תורה און גיין אין א דארף וואו ס'זיינען ניטא קיין תל־מידי־חכמים, פאר א הויז פול מיט גאלד און זילבער, וויל וועז א מענש שטארבט — אנגליים אים ניט זיין רייכקייט, נאר תורה און מעשים טובים.

רבי עקיבא, איינער פון די וואס האבן זיך מוסר נפש געווען פאר דער תורה, זאגט, אז לערנען פאר א אידן איז ווי וואַ־סער פאר פיש, און ווען מען האט אים גע־זאגט, אז זיין זון נוסס'ט האט ער ניט מפסיק געווען פון די אינטערעסירט מיט די פיל־צאליקע תלמידים.

רבן שמעון בן יוחאי האט געזאגט, אז ווען ער וואלט געווען אויף משה'ס ארט אויפ'ן בארג סיני, וואלט ער געבעטן ביים רבונו של עולם, אז א איד זאל האבן צוויי מיילער, איינעם צו לערנען תורה אז א סוף אז דאס צווייטע פאר אנדערע מענשלאכע הצטרכות'ן.

רבן יוחנן בן נפחא האט פארקויפט זיין האב־און־גוטס פאר א מעגלאכקייט צו לערנען תורה, וויל "אלעס איז באשאפן געווארן אין 6 טעג, די תורה אבער איז געגעבן געווארן אין 40 טעג."

רב אמי און רב אסי האבן געשטעלט תורה לערנען העכער ווי דאונען, ווייל "תורה ניט אונז א אייביקעס לעבן ווערנד תפלה זארנט פאר אונזער צייטווייליק לעבן." "ווי נאר אידן וועלן חלילה פארלאָ־זען די תורה ווערן זיי פארפאלן."

"יעדער נוף אין בלוין א כלי, גליקלאך איז דער וועמענס נוף איז א כלי פאר תו־רה". "די תורה צייכנט זיך אויס דערמיט וואס מ'קאן ניט באר־ויבט ווערן פון איר, מ'קאן איר ניט פארבייטן אדער פאר־מסחר'ן."

"פריי פילט זיך בלויז דער וואס באַ־שעפטיקט זיך מיט לערנען."

"בילדונג שטייט העכער פאר'ן בויען דעם בית־המקדש, פאר כבוד אב, קרבנות, כהונה און מלוכה".

"דער וואס לערנט תורה שטייט אויף איין מדרגה מיט'ן כהן גדול".

"ניט רייכקייט, ניט ארימקייט, ניט פרוען שיינקייט דארפן, אפרייסן דעם מענשן פון לערנען".

דער ארימער חלל, דער רייכער אלעזר בן חרס'ם, דער זוגער פון פרוען־צויבער, יוסף הצדיק, — האבן די תורה ניט פאר־לאזן.

ריש לקיש זאגט, אז די וועלט האט א קיום בלויז צוליב דעם חויך פון תורה וואס אידישע קינדער אטעמען אריין. א שטאט באדייטן אז דער פאטער אליין איז מחויב צו אונטערריכטן זיין קינד האט גיך גע־מוזט מאכן א וועג פאר א קאנקרעטער פארם פון אונטערריכטן דורך לערער־ספע־ציאליסטן.

אן באלד נאכ'ן חורבן בית שני האבן זיך די שולן, אנהייבנדיק מיט דער ער־שטער שטופע פאלקס שולן און עגדיקנ־דיק מיט דער העכסטער מדרגה פון אקא־דעמישע אנשטאלטן, אזוי פארשפרייט און פארצווייגט אז אן וועלכע ס'איז צוואנגס מיטלען האט זיך ביי אידן אנט־וויקלט כמעט אלגעמיינע בילדונג.

נאר אויך מיט דער עפענונג פון שולן זיינען די התחיות'ן פון די עלטערן כלפי זייערע קינדערס דערציאונג געווען גרויס. זיי האבן זיי געמוזט מחנך זיין ביז'ן שול־עלטער, אכטונג געבן אויף זייער פינקט־לאכן באזוך און זייער באציאונג צום לער־נען אין לערער, לערנען דאס קינד א מלאכה אכטונג צו געבן אויף זיין פי־זישער אנטוויקלונג אן א. וו. דער פאטער איז אויך מחויב געווען מוסר זאגן זיין קינד, אפטמאל אים אויך לייכט באשטרא־פען (שטרייגנערע שטראפן האבן געהערט צום העכסטן בעריכט־סנהדרין).

ס'איז כדי אנצומערקן אייניקע תלמ־דישע עצות פאר עלטערן:

די מוטער זאל אליין געבן עסן איר קינד.

דעם נאמען "פאטער" איז ווערט נאר דער וואס דערציט זיין קינד.

דער פאטער דארף לערנען זיין קינד שפראך (העברייאיש), מצוות און מדות ווי נאר דאס קינד פאנגט אן צו ריידן.

דער פאטער זאל ניט ווארפן אז אימה אויף זיין קינד, ער זאל עס בעסער באלד באשטראפן, אדער נאר ניט ריידן ווענן שטראפן.

ביז'ן עלטער פון 12 יאר זאל מען ווי־קען אויף א זון מיט גוטן.

א דערוואקסענעם זון זאל מען ניט שטראפן קערפערלאך.

(פארטזעצונג קומט)

ווען די בייבי איז אומרואיק

און איך קאנט ניט טאן אייער ארבעט — אייערע נערוון באַ־הערשן אייך — מאכט א גלאז טיי — עס העלפט זייער א סך ארויס.

זעצט זיך אוועק אויף עטלאכע מינוט — איר וועט פילן בעסער!

רעד ראָז טיי

איז "גוטער טיי"

צוויי קוואליטעטן — גרין לייבל און ארענדזש פיקאו

THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper of Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די ארבעט אויפ'ן האפן אין טשוירטשיל

די דערקלערונג געמאכט פון דר. מעניאן, אייזנבאן מיניסטער, אין א רעדע אין דהי פעס, אז די ארבעט אויפ'ן האפן אין טשוירטשיל גייט אָן אין וועט ווייטער אנגיין אין פולן שווונג, און אז דער האדסאָן ביי מארשריט וועט שוין אויסגעפרוביירט ווערן איבעראיאר סעפטעמבער אויב קיין אומ־פאראויסגעזעענע מניעות ווערן זיך ניט מאכן — די דאזיקע דערקלערונג וועט אויפגענומען ווערן מיט דער גרעסטער צופרידנהייט אין דער וועסט.

כאטש מר. בענעט האט אין משך פון דעם וואל־קאמפיין פארזיכערט, אז ווען ער ווערט אנפארטרויט מיט דער רעגירונג פון לאנד וועט ער פאר־ענדיקן די ארבעט פונ'ם האדסאן ביי וועג, האט אבער די וועסט באציינן זיך אביסל סקעפטיש צו דעם דאזיקן צוזאג. מען האט געוואוסט אז די מייסטע מיטגלידער פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי, וואס שעפט איר הויפט שטארקייט פון דער אינסט, האט ביטער באקעמפט דעם דורכפיר פון דער האדסאן־ביי איינבאן. מען געדייענקט נאך אויך, אז מר. בענעט איז האט ביי גלעגענהייטן אויסגעדריקט צווייפל אין דער פראקטישקייט פון דער אנטערנעמונג, אין האט, אין בעסטן פאל, צוגעגעבן די באדייטונג פון דער ליניע פאר דער לאקאלער אנטוויקלונג פון די רייכטימער פון דער נארד, אבער ניט ווי א צוטרוים דורכן ים צום וועלט־מארק.

און נאכדעם ווי די קאנסערוואטיווע רעגירונג איז אריין אין מאכט, האט זיך אנגעהויבן פארשפרייטן קלאנגען איבער דער וועסט, אז דער ביי פונ'ם האפן אין טשוירטשיל ווערט פארנאכלעסיקט. עס האט געהייסן, אז די איינבאן, ווי א מיטל פון פארקאָן, איז שוין א פאקט, אבער אין דעם יום־מאשרוט גלויבט ניט די רעגירונג אין איז ניט פאראינטערעסירט צו מאכן אים פארטיק.

דר. מעניאָן אויצטיקע דערקלערונג איז דערפאר געקומען אין צייט, שוין דאס אליין וואס דער איזנבאן מיניסטער האט געפונען פאר נויטיק צו באזוכן טשוירטשיל און אינספעקטירן דעם אָנגאנג פון דער ארבעט, צייגט, אז די רעגירונג איז אנטשלאסן צו פארענדיקן די ארבעט אין אן אנטשלאסן אז גרינדלאכע פראָבע, צי זי גלויבט אליין אין זיין פראקטישקייט, צי ניט.

און אין דער וועסט איז מען איבערצייגט, אז אויב די רעגירונג זאָל נאָר ערלאך דורכפירן איר צוזאָג און געבן דעם מארשרוט די געהעריקע פראָבע, וועט זיך עס ארויסצייגן, אז די גרויסע האָפענונגען געלייגט דאָ אויף דעם מארשרוט זיינען געווען בארעכטיקט, און זיין פראקטישקייט און גרויסע נוצלאכקייט פאר דער וועסט וועט פעסטגעשטעלט ווערן.

א חיים פאר "בראָדיאגעס"

מיט'ן נאָמען "בראָדיאגעס" (וואגארנסס) ווערט ביי אונז באצייכנט יעדער איינער, וואָס דריים זיך ארום אָן ארבעט און האָט ניט קיין מיטלען צום לעבן. אונזער געזעץ באטראכט עס פאר א פארברעכן, און בראָדיאגעס ווערן אָדער ארויסגעשיקט פון שטאָט, אָדער פארזעצט אין געפענגניש.

דאָס איז א גרויזאמע באציאונג צו מענשן, וואָס זיינען אממייסטנס ניט שולדיק פאר דעם וואָס זיי האָבן ניט קיין ארבעט. באזונדערס גרויזאם איז דאָס אין א צייט ווי איצטיקע, ווען די ארבעטסלאָזיקייט איז א מכת־מדינה, און מויזנטער מענשן דרייען זיך ארום אָן ארבעט. כאָטש זיי וואָלטן גרייט געווען אָנצונעמען וועלכע ס'איז ארבעט, אבי צו פארדינען א שטיקל ברויט.

פון דער אנדער זייט אָבער נוצן זיך אויס א סך היימלאָזע מיט דער דאָזיקער הארבקייט פונ'ם געזעץ. אזוי ווי זיי האָבן ניט וואוהין אהינצוטאָן זיך איבער'ן ווינטער און וואָס צו עסן, גיבן זיי זיך אליין איבער אין די הענט פון דער פאָליציי ווי בראָדיאגעס, און בעטן מען זאָל זיי פאר'משפט'ן אויפ'ן ווינטער צו זיצן אין געפענגניש.

וואָלט דאָס פאר א סך פון די אזוי־גערופענע בראָדיאגעס ניט געווען אזוי שלעכט, — ס'איז פארט בעסער ווי וואָלגערן זיך אין די גאסן אין די שווערע ווינטער חדשים און הונגערן. דער חסרון אָבער איז, וואָס אָט די מענשן, אממייסטנס ערלאכע און אזעלכע וואָס וואָלטן גערן געטאָן וועלכע ס'איז ארבעט צו פארדינען זייער שטיקל ברויט, ווערן דערווייל געשטעמ־פעלט ווי פארברעכער, — וואָס קאָן פירן צו דעם, אז זיי זאָלן מיט דער צייט טאקע ווערן אזעלכע.

ווי אונזער פאָליציי־ריכטער גרעהעם באהויפטעט, זיינען צווישן די פארוצעטע אין געפענגניש אויף אזא אופן ארום 90 פראָצענט אזעלכע, וואָס דארפן דארט ניט זיין. אגב וועט דאָס דעם ווינטער ווארשיינלאך אזוי איבערפאקן די געפענגנישן, אז עס וועט אפשר ניט פארבלייבן געגוג פלאץ פאר אלע "בראָדיאגעס" וואָס ווערן זוכן אין זיי א דאך איבער'ן קאָפּ.

ריכטער גרעהעם אגיטירט דערפאר פאר דעם, אז עס זאָל אויסגעבויט ווערן א ספעציעלע היים פאר אט די היימלאָזע, וואָס זאָל ניט טראָגן דעם כאראקטער פון א געפענגניש.

דער פלאן פארדינט די ערנסטסטע באטראכטונג. דאָס דארף ניט זיין שווער דורכצופירן, ווייל אָט די "בראָדיאגעס" מוזן דאָך אלצאיינס אויס־געהאלטן ווערן, און פארוואָס זאָלן זיי ניט אויפגעהאלטן ווערן אויף אן אנ־שטענדיקן אויפן?

דער אמעריקאנער אידישער קאָנגרעס

דער אמעריקאנער אידישער קאָנגרעס האלט אָפּ א צוזאמענפאר אין וואשינגטאן דעם 19טן אָקטאָבער. דער קאָנגרעס וועט אויף דעם צוזאמענ־פאר פארהאנדלען זיינע אידישע פראָבלעמען און וועט ריידן אינ'ם נאָמען פונ'ם אידישן פאָלק. עס וועלן דאָ זיין פראָמינענטע אידישע פירער און פאר־טרעטער פון אידישע ארגאניזאציעס, — אָבער עס וועט פעלן דאָס פאָלק אליין . . .

דער קאָנגרעס איז שוין לאנג ניט מער די פאָלקס ארגאניזאציע, וואָס ער איז געווען אין דער קריטישער צייט פון 1918. ער איז היינט ניט פיל אנדערש ווי די "אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע", וואָס איז א קערפערשאפט פון גוטמיינענדיקע, אָבער זעלבסט־געקרוינטע פירער. ס'איז בלויז אן אנדער צוזאמענשטעל, אנדערע פירער, וואָס קאָנען צוליב איין סיבה אָדער א צווייטער ניט צוזאמענגלעכן זיך מיט יענע, — אָבער אויך זעלבסט־געקרוינטע.

מען קאָן ניט פיל אויסזעצן קעגן אָט די פירער און כלל־טוער, וואָס ווילן עפעס טאָן לטובת הכלל. ליידער זיינען נאָך די אידישע מאסן ניט דער־וואקסן צו דעם ווילן איבערצונעמען זייערע ענינים אין זייערע הענט. אויף איין מאָמענט, ווי דער רעזולטאט פון די גרויסע קאטאסטראָפעס אינ'ם אי־דישן לעבן, האָבן די אמעריקאנער אידישן מאסן אין 1918 ארויסגעוויזן דעם דאָזיקן ווילן. — אָבער דער דאָזיקער מאָמענטאלער אויפשוואונג איז נאָכ־געפאָלגט געווארן פון א פעריאָד פון גלייכגילטיקייט. וואָס ציט זיך ביז היינטיקן טאָג. ווען די פירער זאָלן ווארטן אויפ'ן חסכם פון די געפירטע, וואָלטן זיי געדארפט פארבלייבן אָן א קנעלונג . . .

די איינציקע טענה וואָס מיר קאָנען האָבן צום אידישן קאָנגרעס, איז דאָס וואָס ער באנוצט זיך מיט דעם דאָזיקן נאָמען. — א נאָמען, וואָס באדייט עטוואָס אנדערש, ווי דאָס וואָס ער איז אין דער אמת'ן . . .

דער אמעריקאנער אידישער קאָנגרעס

דער אמעריקאנער אידישער קאָנגרעס האלט אָפּ א צוזאמענפאר אין וואשינגטאן דעם 19טן אָקטאָבער. דער קאָנגרעס וועט אויף דעם צוזאמענ־פאר פארהאנדלען זיינע אידישע פראָבלעמען און וועט ריידן אינ'ם נאָמען פונ'ם אידישן פאָלק. עס וועלן דאָ זיין פראָמינענטע אידישע פירער און פאר־טרעטער פון אידישע ארגאניזאציעס, — אָבער עס וועט פעלן דאָס פאָלק אליין . . .

דער קאָנגרעס איז שוין לאנג ניט מער די פאָלקס ארגאניזאציע, וואָס ער איז געווען אין דער קריטישער צייט פון 1918. ער איז היינט ניט פיל אנדערש ווי די "אמעריקאן דזשואיש קאָמיטע", וואָס איז א קערפערשאפט פון גוטמיינענדיקע, אָבער זעלבסט־געקרוינטע פירער. ס'איז בלויז אן אנדער צוזאמענשטעל, אנדערע פירער, וואָס קאָנען צוליב איין סיבה אָדער א צוויי־טער ניט צוזאמענגלעכן זיך מיט יענע, — אָבער אויך זעלבסט־געקרוינטע.

מען קאָן ניט פיל אויסזעצן קעגן אָט די פירער און כלל־טוער, וואָס ווילן עפעס טאָן לטובת הכלל. ליידער זיינען נאָך די אידישע מאסן ניט דער־וואקסן צו דעם ווילן איבערצונעמען זייערע ענינים אין זייערע הענט. אויף איין מאָמענט, ווי דער רעזולטאט פון די גרויסע קאטאסטראָפעס אינ'ם אי־דישן לעבן, האָבן די אמעריקאנער אידישן מאסן אין 1918 ארויסגעוויזן דעם דאָזיקן ווילן. — אָבער דער דאָזיקער מאָמענטאלער אויפשוואונג איז נאָכ־געפאָלגט געווארן פון א פעריאָד פון גלייכגילטיקייט. וואָס ציט זיך ביז היינטיקן טאָג. ווען די פירער זאָלן ווארטן אויפ'ן חסכם פון די געפירטע, וואָלטן זיי געדארפט פארבלייבן אָן א קנעלונג . . .

די איינציקע טענה וואָס מיר קאָנען האָבן צום אידישן קאָנגרעס, איז דאָס וואָס ער באנוצט זיך מיט דעם דאָזיקן נאָמען. — א נאָמען, וואָס באדייט עטוואָס אנדערש, ווי דאָס וואָס ער איז אין דער אמת'ן . . .